

РЕЦЕНЗИЯ

Относно: представените материали за публична защита на дисертационен труд „ИНТЕГРАЦИЯ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ И БАНКОВИ ПОСРЕДНИЦИ – МЕЖДУНАРОДНИ АСПЕКТИ” за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“

Докторант: ГРЕТА ТИХОМИРОВА ОВЧАРОВА

Област на ВО: 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление: 3.8 Икономика

Докторска програма: „Световно стопанство и Международни икономически отношения“.

Факултет: „Международна икономика и администрация“, ВСУ „Черноризец Храбър“

Катедра: „Икономика“,

Автор на становището: проф. д-р Добринка Петкова Златева, пенсионер, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”, НВУ „В. Левски“

Основание за написване на становището: Заповед на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър” № 405 от 29.06.2022 г. и решение от първото заседание на научното жури.

1. Данни за докторантурата, дисертацията, автореферата и публикациите

Докторантурата е стартирала със зачисляването на Грета Овчарова в докторантура на самостоятелна подготовка. Преминала е през всички процедурни етапи. Дисертацията е обсъдена в катедра „Икономика“ и е насочена към публична защита. Ректорът издава заповед за провеждане на публична защита и определя състава на научното жури и т.н.. Следователно

докторантурата е проведена в съответствие с изискванията на Закона за развитието на академичния състав на Република България, Правилника за прилагане на Закона за развитие на Академичния състав в Република България и НАРЕДБА № 12 за придобиване на образователна и научна степен „доктор” и научна степен „доктор на науките”, на ВСУ „Черноризец Храбър“.

Дисертационната процедура съответства на изискванията на чл. 26, ал. 2 на ЗРАСРБ. Приложена е Справка за индивидуални наукометрични показатели, според която докторантът е изпълнил минималните национални изисквания.

Дисертационният труд отговаря на изискванията за осъществяване на дисертационно изследване. Той е в общ обем от 263 страници, съдържащ увод, три глави, заключение, приложения (4), таблици (57) и диаграми (12), списък на използваната литература (147). Посветен е на реален теоретически проблем с недвусмислена практическа необходимост. В съвременните финансови процеси, в които търговски банки се обединяват със застрахователни компании, комбинират се застрахователни и банкови продукти, увеличава се достъпа до финансови ресурси на партньора и др. осигурява на търговските банки финансова стабилност, а на застрахователните компании високи продажби на застрахователни продукти. Увеличава конкурентните позиции и пазарния дял и се превръща в значим фактор на съвременното икономическо развитие. В този смисъл **актуалността** на темата за финансовата интеграция между търговски банки и застрахователни компании, между банкови и застрахователни посредници е безусловна.

Изследването е цялостно, подчинено на ясно формулирани цел и задачи, с точно дефинирани обект и предмет. Изградено е с научно-изследователска логика, с успешно защитена изследователска теза. Осъществено е с широк методологически инструментариум – анкетно проучване, обработката на

емпиричните данни е направена с програмния продукт IBM SPSS, в. 19.0. Използвани са статистически методи, графичен и табличен инструментариум и др., които позволяват осъществяването на изследователските задачи.

Структурата на дисертацията съответства напълно на наложените се критерии за разработване на докторска дисертация. Изградена е с логическа последователност и балансираност.

На основата на проучване на чужди и български литературни източници докторантът изяснява теоретико-методологическата основа на банковото и застрахователното дело. Тя съдържа същността, характеристиките, функциите, структура, механизма на действие на банковата система, банковия пазар, продуктите и услугите предлагани от банките, банковото финансиране и др. Направен е теоретико-методологически анализ на същността и характеристиките на застрахователния пазар, видовете застрахователни дружества, същността и характеристиките на застрахователната услуга и продукт. Представя се характерността на финансовите посредници.

Финансовото посредничество и интеграцията на търговските банки и застрахователните компании са обект на втора глава. Както авторът отбелязва тя е насочена към теоретико-практическото доказване на обекта, предмета, целта и тезата на автора. Изследва се интеграцията на търговските банки и застрахователните компании и факторите, мотивите, развитието, ефектите от интеграцията. Засегнати са информационните технологии, характеристиката на „новата икономика“ и влиянието им върху интеграцията. Обект на изследване са организационните форми и модели на финансово посредничество. Прави се класификация на услугите в банковото застраховане. Разглежда се развитието на банковото застраховане на българско и международно ниво. Констатира се, че сътрудничеството между търговските банки и застрахователни компании придобива все по-големи

мащаби и предопределя нови перспективи за развитието на финансовата система. Интересът от сътрудничество на търговските банки и застрахователните компании авторът свързва с диверсификацията на банковата система и разширяването на предлаганите застрахователни продукти и услуги.

Теоретичният анализ е изграден върху широко използване на литературни източници. Всяка глава съдържа логични, ясни, авторови изводи и обобщения.

С научна и практико-приложна полезност е направеното в трета глава емпирично изследване на нагласите, потреблението, информираността и доверието на физическите лица към банковото застраховане и посредничеството на търговски банки и застрахователни компании. Направено е чрез авторово анкетно проучване (с авторова анкетна карта, съдържаща 38 въпроса) в градовете София и Варна. Целта, която докторантът преследва е да покаже каква е информираността, потреблението и удовлетвореността от съвместното предлагане на продукти и услуги от банките и застрахователните компании в България, склонността на потребителите да използват банково застраховане. Общият брой анкетирани лица е 261. Чрез прилагането на широк спектър статистически методи (дискриптивен анализ, One-Samples T-test, Хи квадрат разпределение и др.) и много нагледно и подробно представяне на отговорите чрез таблици, и диаграми, Грета Овчарова прави своите обобщения (българските потребители на банкови и застрахователни продукти и услуги предпочитат използването на банковото застраховане, проявяват склонност към продукти на интегрираните търговски банки и застрахователни компании) и по-ценното – дава препоръки към мениджърите на търговските банки и застрахователни компании, към банковото застраховане в България. Това е практическата ценност на дисертационния труд, тъй като в България и в света банковото

застраховане става важен и все по-разрастващ се елемент от финансовите услуги.

Компетентността и високото ниво на осведоменост на автора по темата се изгражда върху сериозна проучвателна работа. Свидетелства за това използваната литература – 147 източника (на български и чужд език, електронни източници, нормативни документи).

От съдържанието на дисертационния труд констатирам, че докторантът познава задълбочено теоретичните и практическите проблеми на интегрирането на застрахователни и банкови посредници, което е осъществил в успешна индивидуална (съвместно с научния ръководител) научно-изследователска работа. Оценявам възможността му да прави изводи, убедително да ги аргументира и да предлага практически препоръки за интегрирането на застрахователни и банкови посредници..

Дисертацията отговаря на нормите на академично писане. Докторантът демонстрира умение за използване на стегнат научен стил, способност за прецизно използване на понятията, точен, ясен и разбираем език.

Авторефератът (41 страници) отразява подробно и точно дисертационния труд и дава пълна представа за научното изследване. Научните приноси са коректно посочени.

Публикациите, които докторантът представя, свързани с основни моменти от дисертационната тема (две статии, два научни доклада) отговарят на минималните публикационни изисквания при защита на дисертационен труд, и доказват, че моменти от дисертационното изследване са станали достояние на научната общност. Грета Овчарова е участвала в две научни конференции, организирани от ВСУ.

Критичните бележки не са от съществен характер, подозиращи положителната оценка на дисертационния труд. Но би могло да се избегне

лекционния, декларативен стил в теоретичните глави. Би могло да се засили аналитичността, особено авторовата критична аналитичност. Тезата на автора е представена на една страница. Тезата би трябвало да е кратка, ясна, стегнато представена, за да се проследи по-точно нейното доказване.

Бих препоръчала на докторант Грета Овчарова активно да продължи научната си работа, за да развие съдържащия се в дисертационното изследване потенциал и усърдно да работи (чрез публикационна дейност) за популяризиране на резултатите, тезите, препоръките от научните си изследвания.

Бих изслушала с интерес отговора на въпросите:

1. Каква е репрезентативността на направеното емпирично проучване и доколко изводите от него имат достоверност за генералната съвкупност?

2. Как би се отразила върху интеграцията на търговските банки и застрахователните компании в България очакваната финансово-икономическа криза?

2. Научни приноси

Запознаването ми с дисертационния труд на докторант Грета Овчарова констатира, че са реализирани критерии, според които правя преценката за научните и практико-приложните приноси. Изследванията на интеграцията на застрахователни и банкови посредници са актуални за теорията, потребни и полезни за практиката.

Дисертацията е разработена с познания, опитност, за което способства и развитието на образователната и професионалната кариера на докторанта. Оценявам позициите и практическите препоръки, добре защитавани. Откриват се идеи, които надграждат и допринасят за развитието на науката и практиката.

По-конкретно:

Приносна оценка заслужава проведеното анкетно проучване за нагласите, информираността, доверието и потреблението на физическите лица на банкови продукти, предлагани чрез банково застраховане или застрахователни компании. Изследването има научен и практико-приложен принос, защото обогатява съществуващите знания по дисертационната тема и съдържа възможност за приложение на резултатите във финансовата практика.

Настоятелно бих подчертала приноса на автора с препоръките, които прави за необходимостта от маркетингови подходи, необходими на търговските банки и застрахователни компании за потребителско сегментиране на продукти резултат на съвместна дейност. Не може да се пропусне и убедеността му за обезателността от последващи научни проучвания.

Приносен момент съдържа разбирането, че интеграцията между търговските банки и застрахователни компании може да подобри финансовата култура на клиентите на банковото застраховане, свързана с информираността, интереса, потреблението на неговите услуги.

Практико-приложен принос може да се открие в класификацията на услугите на банковото застраховане, резултат на интеграцията на търговските банки и застрахователните компании, на формите и моделите на финансово посредничество на базата на които са доказани предимствата и рисковете на финансовото сътрудничество.

Приносни изводи се съдържат във формулираните тенденции в интеграцията между търговските банки и застрахователните компании с мотивите, факторите, ефектите от сътрудничеството.

Могат да бъдат забелязани като принос, надграждащ теорията, авторовото изясняване на основните понятия в дисертационното изследване, банкова система, застрахователен пазар, финансови посредници и др.

3. Заключение

Дисертационният труд успешно изпълнява поставената цел и задачи. Посветен е на актуален теоретически и практически проблем, Научните и научно-приложни приноси надграждат теорията и са полезни за практиката.

Резултатите, постигнати в дисертационния труд напълно съответстват на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, на Правилника за неговото прилагане и на вътрешните изисквания на ВСУ „Черноризец Храбър“ към трудовете за придобиване на научната степен „доктор“. Въз основа на констатираното, давам **положителна оценка** на дисертационния труд и предлагам на членовете на почитаемото Научно жури да присъдят на Грета Тихомирова Овчарова научната степен „доктор“ по професионално направление 3.8. „Икономика“, докторска програма „Световно стопанство и МИО“.

10.08.2022г.

гр. В. Търново

Член на научното жури, рецензент: .....

(проф. д-р Д. Златева)